

Figura 5. ne demonstrează faptul că fetele investigate au un nivel rezonabil al confortului psihic decât băieții. Astfel 73 % de fete sunt în confort psihic, iar 27 % au un disconfort psihic. 54 % de băieți au un nivel rezonabil al confortului psihic, iar 46 % se confruntă cu un disconfort psihic.

În urma studierii autoaprecierii la copiii cu tulburări de limbaj am evidențiat că preșcolarii cu tulburări de limbaj nu se pot autoaprecia, nu se stimează, se închid în sine. Din cauza tulburărilor de limbaj acești copii nu-și pot dezvolta abilitățile de autoapreciere, nu-și pot evalua propria valoare, reflectă o poziție critică față de propriul potențial, prin urmare aceasta influențează calitativ quantumul informațional al cunoașterii de sine, care, în mod reversibil, influențează și procesul calitativ de autoapreciere.

Preșcolarii fără tulburări de limbaj au un nivel rezonabil al confortului psihic și o discrepanță nesemnificativă între Eul actual și Eul ideal pe când preșcolarii cu tulburări de limbaj au obținut un punctaj mai scăzut ceea ce semnifică un disconfort psihic și, implicit, o discrepanță mare între Eul actual și Eul ideal. Astfel observăm necesitatea creării unui program eficient de terapie a tulburărilor de limbaj.

Bibliografie:

1. Bucun, N., Nosafii, A. Acțiuni psihopedagogice de influență în pregătirea psihologică pentru școală a copiilor cu tulburări de limbaj. În: Pledoarie pentru educație– cheia creativității și inovării. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Chișinău: IȘE, 2011, p. 75-81.
2. Mititiuc, I. Probleme psihopedagogice la copilul cu tulburări de limbaj. Iași: Ed. Ankarom, 1996. 292 p.
3. Nastas, A., Banari, L., Carpenco, I. Dereglări de vorbire și corectarea lor. Chișinău: Lumina, 1984. 362 p.
4. Olărescu, V. Logopedia. Perspectiva diagnosticului logopedic. Chișinău, 2008. 411 p.
5. Zlate, M. Introducere în psihologie. Iași: Polirom, 2000. 413 p.
6. Калягин, В.А. Логопсихология. М.: Академия, 2006. - 320 с.
7. Пастухова, М.В. Теоретические Аспекты Психологического Изучения Самооценки Личности. Известия Самарского научного центра Российской академии наук. т. 12, №5 (2), 2010. с. 460 – 462.
8. Сидоров, К. Р. Самооценка в психологии. В: Мир Психологии. Москва - Воронеж, 2006. №2 (46). с. 224 – 234.

SENSIBILITATEA PROCESĂRII SENZORIALE ÎN CAZUL COPIILOR

*Veleanovici Armand, PhD, Psiholog, psihoterapeut,
Centrul de evaluare, expertiză, intervenție Expert Psy
Mâț Laura, Psiholog,
Centrul de evaluare, expertiză, intervenție Expert Psy*

Abstract: Hypersensitivity, known as sensory processing sensibility (SPS) (Aron & Aron, 1997) is a innate trait, present in 15-20% of the general population. The hypersensitive persons are described as being more observant to the subtle stimuli in the environment and more easily disturbed by strong stimuli, as powerful sounds or high temperatures (Aron, 2010). Aron et al. (2005) discovered that negative childhood environment was correlated with negative emotionality of people with a high level of sensory processing sensibility, so the environment is an important factor in the development of the children. This

data implies a process of cooperation between parents and teachers, so the persons that hypersensitive children interact with could be able to identify them, in order to support them emotionally.

Keywords: processing, sensitization, sensory processes

1. Definirea conceptului

Hipersensitivitatea, cunoscută în literatura de specialitate sub denumirea de sensibilitate a procesării senzoriale (SPS) (Aron și Aron, 1997) este o trăsătură înnăscută, prezentă la 15-20% din populație. Aceasta constă în creșterea sensibilității sistemului nervos central, o procesare profundă a stimulilor, atât externi, cât și interni, și un stil cognitiv caracterizat de tendința de a procesa informațiile într-un mod elaborat (Aron, Aron, & Jagiellowicz, 2012). Elaine Aron (2004), cea care a început cercetările în acest domeniu, a conceptualizat un model de definire a acestei trăsături din 4 perspective (*DOES*): D – (*deep procesing*): procesare profundă a informațiilor din mediu, reflectivitate; O – (*overstimulation*): tendința de a fi copleșiți de cantitatea informațiilor pe care le procesează; E – (*emotional reactivity, empathy*): empatia de care dau dovadă aceste persoane și reactivitatea lor emoțională ca răspuns la trăirile celorlalți; S – (*subtleties*) – subtilitățile, nuanțele pe care le percep cei cu această trăsătură.

Deși inițial s-a recunoscut prezența acestei trăsături și la un număr limitat de alte specii, în prezent se consideră că exemplare din mai mult de 100 de specii non-umane prezintă o hipersensitivitate în raport cu standardele speciei lor (Wolf, van Doorn, & Weissing, 2008). Conceptul de sensibilitate a procesării senzoriale a adoptat perspectiva biologică, conform căreia în cadrul majorității speciilor se dezvoltă tipuri de personalitate – există indivizi timizi sau îndrăzneți, agresivi sau neagresivi, sensibili sau nu (Sih și Bell, 2008). În ceea ce privește hipersensibilitatea, atenția cercetătorilor s-a concentrat asupra pragurilor senzoriale, care s-au dovedit a fi foarte joase în cazul acestei trăsături. Persoanele hipersensitive sunt descrise ca fiind mai atente și observând cu mai mare ușurință stimuli subtili din mediu – le este greu să ignore caracteristici irelevante ale mediului - și mai ușor de deranjat de stimuli puternici, precum sunete puternice sau temperaturi ridicate (Aron, 2010). A fost definită o ramură a sensibilității față de mediu, o abilitate de a înregistra și procesa anumite caracteristici din contextul în care se dezvoltă persoana, care o ajută să răspundă și să se adapteze la provocările și oportunitățile asociate cu mediul în care se află (Plues, 2015). Deși adaptarea este prezentă la marea majoritatea a indivizilor, studiile sugerează faptul că există diferențe mari în ceea ce privește gradul de sensibilitate față de mediu (Belsky & Pluess, 2013). Această sensibilitate poate interfera cu participarea la activități, precum și cu dezvoltarea socială, cognitivă și senzorio-motorie a copiilor (Dunn, 2001).

La nivel neuronal, în urma unor studii comparative realizate cu imagistică prin rezonanță magnetică, SPS a fost corelată cu o activare generală mai mare, în zonele vizuale asociate distincțiilor fine (Jagiellowicz și colab., 2010) și în regiunile responsabile pentru conștientizare, empatie și acțiunilor venite ca o consecință a expresiilor emoționale ale celor din jur (Acevedo și colab., 2014).

2. Diferențe dintre SPS (sensibilitatea procesării senzoriale) și trăsături asemănătoare

Sensibilitatea procesării senzoriale este comparabilă la nivel comportamental cu trăsături care au la bază pauza dinaintea acțiunii – inhibiția (Kagan și colab., 1994), timiditatea (Jones și colab., 1996), introversia (Aron și Aron, 1997).

Din cercetările și descrierea persoanelor hipersensitive ne putem da seama că procesarea oricărui tip de stimuli este mai complexă, așadar deciziile pe care indivizii le iau în urma evaluărilor acestor stimuli și acțiunile corespunzătoare apar după mai mult timp decât la ceilalți. Acesta este un aspect care poate fi confundat cu inhibiția, însă diferența este că cei inhibați prezintă astfel de comportamente de amânare sau chiar neefectuare a acțiunilor doar în cazul stimulilor pe care îi percep ca fiind negativi (Jagiellowicz, Aron, și Aron, 2012).

Introversiunea a fost corelată cu reflexivitatea și cu procesarea cognitivă contemplativă (Patterson și colab., 1987), ce fac parte și din comportamentul unei persoane hipersenzitive, însă ceea ce le deosebește este gradul de sociabilitate, hipersenzitivii neavând o sociabilitate scăzută (Aron și colab., 2010).

Tulburările de spectru autist (TSA) reprezintă o altă categorie în care copiii hipersenzitivi pot fi încadrați în mod eronat, datorită unor manifestări comune ale celor două fenomene. Copiii cu TSA pot fi hiperreactivi în raport cu stimulii tactili, vizuali sau auditivi, însă ceea ce îi deosebește de cei cu sensibilitate procesuală senzorială sunt comportamentele repetitive, interesele limitate, dificultățile de socializare și lipsa empatiei.

3. Sensibilitatea procesării senzoriale și mediul în care cresc și se dezvoltă copiii

Aron și colaboratorii (2005) au descoperit că mediul negativ prezent în copilărie a fost corelat cu afectivitatea negativă a persoanelor cu nivel mare de sensibilitate a procesării senzoriale, mediul reprezentând atât practicile și atitudinile părintești, cât și experiențele trăite în copilărie. Copiii cu un temperament considerat mai dificil erau afectați negativ de calitatea scăzută a practicilor parentale, și într-un mod pozitiv de practicile înalte calitativ, comparativ cu copiii cu un temperament mai puțin dificil, raportat la viziunea profesorilor cu privire la abilitățile lor sociale (Roisman și colab., 2012). Rezultate similare au fost obținute în urma unui alt studiu, conform căruia emoționalitatea negativă înregistrată la 7 luni a fost asociată cu o sensibilitate crescută, atât pentru relațiile slabe dintre mamă și copil, cât și pentru cele puternice de la 15 luni (Kim și Kochanska, 2012). Studiul realizat de Pluess și Belski în 2010 a arătat că temperamentul bebelușului raportat de mamă la vârsta de 6 luni a fost un predictor pentru sensibilitate copiilor în raport cu calitatea parentajului pe care l-au experimentat în primii 4-5 ani de viață. Nivelul înalt de stimulare pe care îl ating copiii hipersensibili le creează distress încă de la vârste mici, astfel că plânsul excesiv al copiilor foarte mici a fost corelat cu această trăsătură a hipersensibilității (Boterberg, Warreyn, 2016). Copiii care prezentau un nivel crescut de reactivitate au fost mai predispuși la îmbolnăviri și accidentări decât cei cu reactivitate scăzută, atât în situații stresoare acasă și la școală, cât și în situații cu un nivel de stres normal (Boice și colab., 1995). Aron, Aron și Davies (2005) au arătat că sensibilitatea procesării senzoriale și condițiile nefavorabile ale mediului din copilărie conduc la afectivitate negativă, care poate duce la rândul ei la vârsta adultă la timiditate – frica de evaluările nefavorabile ale celor din jur în interacțiunile sociale, ce duce la disconfort și dorința de a limita aceste interacțiuni, precum și la anxietate și depresie. Liss, Timmel, Baxley și Killingsworth (2005) au arătat că sensibilitatea procesării senzoriale a fost corelată cu protecția excesivă venită din partea părinților, care au sesizat o sensibilitate la copiii lor. Aceștia au acționat în consecință, preluând din sarcinile copiilor și neresponsabilizându-i, lucru care le-a transmis potențiat copiilor ideea de sensibilitate.

Având în vedere aceste date cu privire la trăirile intense ale copiilor hipersenzitivi și la efectele pe care acestea le au asupra activităților lor, este important ca această trăsătură înăscută să poată fi identificată de la vârste cât mai mici, întrucât ea poate deveni un factor de protecție,

dar și unul de risc pentru comportamente dezadaptative sau probleme emoționale (anxietate, depresie) la vârsta adultă. Așa cum s-a arătat, atât mediul familial, cât și cel școlar contribuie la dezvoltarea optimă a copiilor hipersenzitivi, ceea ce implică un proces de cooperare între părinți și educatori, respectiv profesori. Cei cu care copiii hipersenzitivi intră în contact ar trebui să îi poată identifica ca atare, pentru a-i putea sprijini pe plan emoțional, și să poată adapta condițiile de mediu în funcție de capacitatea copiilor de a procesa stimulii la un nivel care să nu îi copleșească.

Bibliografie:

1. Acevedo, B., Aron, E., Aron, A., Sangster, M., Collins, N., & Brown, L. (2014). The highly sensitive brain: an fMRI study of sensory processing sensitivity and response to others' emotions. *Brain And Behavior*, 4(4), 580-594. doi: 10.1002/brb3.242
2. Acevedo B., Aron E., Pospos S., Jessen D. (2018). The functional highly sensitive brain: a review of the brain circuits underlying sensory processing sensitivity and seemingly related disorders. *Phil. Trans. R. Soc. B* 373: 20170161. <http://dx.doi.org/10.1098/rstb.2017.0161>
3. Aron A., Ketay S., Hedden T., Aron E.N., Rose M.H., Gabrieli J.D.E. (2010). Temperament trait of sensory processing sensitivity moderates cultural differences in neural response. *Social cognitive and affective neuroscience* 5, 2-3, 219-226. <https://doi.org/10.1093/scan/nsq028>
4. Aron, E. (2004). *The highly sensitive child*.
5. Aron, E. N. (2010). *Psychotherapy and the highly sensitive person*. New York: Routledge
6. Aron, E., & Aron, A. (1997). Sensory-processing sensitivity and its relation to introversion and emotionality. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 73(2), 345-368. doi: 10.1037//0022-3514.73.2.345
7. Aron, E., Aron, A., & Davies, K. (2005). Adult Shyness: The Interaction of Temperamental Sensitivity and an Adverse Childhood Environment. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 31(2), 181-197. doi: 10.1177/0146167204271419
8. Aron, E., Aron, A., & Jagiellowicz, J. (2012). Sensory Processing Sensitivity. *Personality And Social Psychology Review*, 16(3), 262-282. doi: 10.1177/1088868311434213
9. Boice, W. T., Chesney, M., Alkon, A., Tschann, J. M., Adams, S., Chesterman, B., et al. (1995). Psychobiologic reactivity to stress and childhood respiratory illnesses: Results of two prospective studies. *Psychosomatic Medicine*, 57, 411-422.
10. Belsky, J., & Pluess, M. (2013). Beyond risk, resilience, and dysregulation: Phenotypic plasticity and human development. *Development And Psychopathology*, 25(4pt2), 1243-1261. doi: 10.1017/s095457941300059x
11. Boterberg, S., & Warreyn, P. (2016). Making sense of it all: The impact of sensory processing sensitivity on daily functioning of children. *Personality and Individual Differences*, 92, 80-86. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2015.12.022>
12. Dunn, W. (2001). The sensations of everyday life: Empirical, theoretical, and pragmatic considerations. *The American Journal of Occupational Therapy*, 55(6), 608-620. <http://dx.doi.org/10.5014/ajot.55.6.608>.
13. Jagiellowicz, J., Xu, X., Aron, A., Aron, E., Cao, G., Feng, T., & Weng, X. (2010). The trait of sensory processing sensitivity and neural responses to changes in visual scenes. *Social Cognitive And Affective Neuroscience*, 6(1), 38-47. doi: 10.1093/scan/nsq001
14. Jones, W.H., Cheek, J.M., Briggs, S.R., editors (1986). *Shyness: Perspectives on Research and Treatment*. New York: Plenum
15. Kagan, J. (1994). *Galen's prophecy: Temperament in human nature*. New York: Basic Books
16. Kim, S., & Kochanska, G. (2012). Child Temperament Moderates Effects of Parent-Child Mutuality on Self-Regulation: A Relationship-Based Path for Emotionally Negative Infants. *Child Development*, 83(4), 1275-1289. doi: 10.1111/j.1467-8624.2012.01778.x
17. Liss, M., Timmel, L., Baxley, K., & Killingsworth, P. (2005). Sensory processing sensitivity and its relation to parental bonding, anxiety, and depression. *Personality And Individual Differences*, 39(8), 1429-1439. doi: 10.1016/j.paid.2005.05.007
18. Patterson, C.M., Kosson, D.S., Newman, J.P. (1987). Reaction to punishment, reflectivity, and passive-avoidance learning in extroverts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 565-75.

19. Pluess, M. (2015). Individual Differences in Environmental Sensitivity. *Child Development Perspectives*, 9(3), 138-143. doi: 10.1111/cdep.12120
20. Pluess, M., & Belsky, J. (2010). Differential susceptibility to parenting and quality child care. *Developmental Psychology*, 46(2), 379-390. doi: 10.1037/a0015203
21. Roisman, G., Newman, D., Fraley, R., Haltigan, J., Groh, A., & Haydon, K. (2012). Distinguishing differential susceptibility from diathesis–stress: Recommendations for evaluating interaction effects. *Development And Psychopathology*, 24(02), 389-409. doi: 10.1017/s0954579412000065
22. Sih, A., Bell, A.M. (2008). Insights for behavioral ecology from behavioral syndromes. In: Brockmann, H.J., Roper, T.J., Naguib, M., WynneEdwards, K.E., Barnard, C., Mitani, J., editors. *Advances in the Study of Behavior*, Vol. 38, San Diego: Elsevier Academic Press, pp. 227–81
23. Wolf, M., van Doorn, G. S., & Weissing, F. J. (2008). Evolutionary emergence of responsive and unresponsive personalities. *PNAS Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 105(41), 15825-15830. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805473105>

INTELIGENȚELE MULTIPLE ÎN LOGOPEDIE

Anghel Elisabeta Elena, Drd.

Profesor de psihopedagogie specială la

Școala Gimnazială Specială „Constantin Păunescu”

București, România

Rezumat

În psihologia clasică se disting două concepții despre inteligență și anume o abordare „psihometrică standard” sau o abordare „multifactorială”.

Howard Gardner menționează în „Inteligențe multiple există o viziune alternativă pe care aș vrea să o prezint – una bazată pe o viziune foarte diferită asupra școlii. Este o viziune pluralistă asupra minții, recunoscând multe fațete discrete ale cunoașterii, care acceptă faptul că oamenii au puteri cognitive diferite ale cunoașterii și stiluri cognitive deosebite. Această elaborare „pluralistă” a transformat-o Howard Gardner în „Teoria inteligențelor multiple”.

Cuvinte cheie: Inteligențe multiple, inteligență

Summary

To begin with, H. Gardner stated that classical psychology distinguishes two concepts of intelligence, namely a "standard psychometric" approach and a "multifactorial" one.

After discussing the new intelligences added by Gardner, he mentions: "My hesitation in fully accepting an existential intelligence stems from the precarious hitherto evidence that there are areas of the brain specifically involved in the decoding of these major aspects of existence". The cognitive method specific to philosophers, those who ask questions about the meaning of happiness, the beginning of the universe; probably spirituality also falls here.

Pornind de la afirmațiile lui H. Gardner că în psihologia clasică se disting două concepții despre inteligență și anume o abordare „psihometrică standard” sau o abordare „multifactorială”.

Totul a pornit de la cererea de realizare a unui sistem de măsurare a inteligenței copiilor la înscrierea în școală, din perioada anilor 1900 la Paris, tânărul psiholog fiind Alfred Binet; pe scurt acesta a descoperit „testul de inteligență” – Q.I.

După Primul Război Mondial Q.I. – și „testul de inteligență – a cunoscut un real succes în Statele Unite; acum se putea măsura inteligența, se putea realiza o clasificare, se putea ordona în raport cu inteligența, se putea măsura potențialul unui copil. Ulterior s-au constatat divergențe între capacitatea intelectuală măsurată prin testele de inteligență și capacitățile copiilor.